

Kviz »Mladi in kmetijstvo« 2026

Tema: »Varno delo in varna vožnja v kmetijstvu in gozdarstvu«

Gradivo

Pripravlil: Marjan Dolenšek
KGZS – Zavod LJ in Gozdarski inštitut Slovenije
marjan.dolensek@lj.kgzs.si
marjan.dolensek@gozdis.si

Kazalo vsebine

1	Uvod ali kmetje po nepotrebnem umirajo pri delu na poljih in v gozdovih?	3
2	Nevarnosti in tveganja	7
3	Varno delo v gozdu	10
4	Varno delo s stroji	14
5	Varno delo s kemikalijami.....	16
6	Varno delo z živalmi	18
7	Varno delo v zgradbah	21
8	Otroci, ženske in starejši na kmetijah.....	22
9	Kmetijska in gozdarska vozila v prometu	25
9.1	Prodaja, registracija in tehnični pregledi.....	25
9.2	Zavarovanje vozil.....	27
9.3	Pogoji za uporabo traktorjev izven cest.....	28
9.4	Gospodarska vožnja.....	28
9.5	Mere in mase vozil.....	29
9.6	Izredni prevozi.....	30
9.7	Označevanje počasnih in širokih vozil ter kotna ogledala	31
9.8	Prevoz oseb	33
10	Uporabljeni viri.....	33

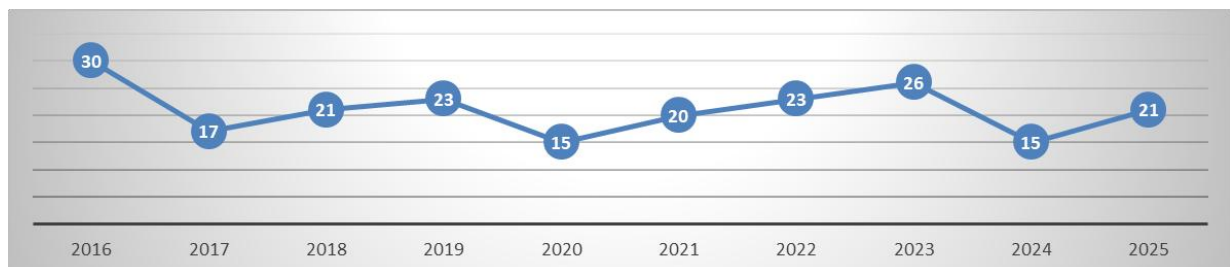
1 Uvod ali kmetje po nepotrebnem umirajo pri delu na poljih in v gozdovih?

Kakorkoli obračamo in obračamo, kmetijstvo in gozdarstvo sta panogi, kjer se zgodi največ nezgod pri delu. Že več let v teh dveh sektorjih pri delu umre več oseb kot pri nezgodah pri delu vseh delovnih aktivnih skoraj 1 milijon prebivalcev! Praviloma s prstom pokažemo na druge, kaj vse niso naredili, da smo kjer smo. Od države, občine, šefa, soseda..., le kaj lahko naredimo sami, se bolj redko vprašamo. Pogledali si bomo zakaj kmetje pri delu na poljih in v gozdovih umirajo po nepotrebnem in kaj lahko vsak izmed nas naredi, da temi ne bi bilo tako.

Črne številke

V letu 2025 pri delu v kmetijstvu in gozdarstvu umrlo 21 ljudi. Dva (en voznik in en sopotnik) v prometnih nesrečah s traktorjem, 6 pri delovnih nezgodah s traktorjem, 11 pri delu v gozdu in dva zaradi drugih vzrokov (padci, zastrupitve, delo v hlevu int.). Leto pred tem je bilo nekoliko manj tragično s 6 manj mrtvimi, več kot pol manj je bilo mrtvih pri delu v gozdu, a še vedno grozljivo število 15 družin je ostalo brez gospodarjev, brez sinov, v letu 2025 pa 21. Leto pred tem (leta 2023) je bilo mrtvih 26, pa leto prej (2022) 23 in eno leto prej 20 in tako naprej. Skratka, v zadnji letih je pri delu v kmetijstvu in gozdarstvu letno v povprečju umrlo 21 ljudi.

Število mrtvih pri delu v kmetijstvu in gozdarstvu v zadnjih 10 letih.

Morda so navedeno le gole številke, ki ne povedo veliko, predvsem pa ne zakaj se vse to dogaja. Vzrokov je veliko od nepazljivosti, neustreznega ravnanja, tehničnih okvar, neustreznega psihofizičnega stanja (če ne zapišemo preglobokega pogleda v kozarec), slučajnosti itn. A ko pogledamo nekoliko bolj podrobno in nekoliko širše, sta jasno vidna dva vzroka za najbolj tragične primer. Pri nezgodah s traktorji je to neuporaba varnostnega pasu, pri delu v gozdu pa neusposobljenost in neuporaba osebne varovalne opreme.

Varnostni pas ni za okras!

Večletne statistike in analize tragičnih negod povedo, da bi vsaj 80 odstotkov smrtno ponesrečenih voznikov traktorjev preživel, če bi uporabljali varnostni pas, ostalih 20 odstotkov pa bi preživel zelo verjetno. Pa ga niso. Tako pri nas kot v tujini. Lansko leto bi preživel 6 od 8

smrtno ponesrečenih voznikov (en voznik je umrl pri vzpenjanju na premikajoči se traktor, za eno nezgodo pa ni podatkov), v letu 2024 pa bi z uporabo varnostnega pasu preživel 6 od 9 smrtno ponesrečenih s traktorji.

Letošnja prva smrtna žrtev, 29 letni voznik traktorja, ki je pri pluzenju snega sredi noči zapeljal s ceste in se prevračal, je padel iz kabine, ni bil privezan. Tudi pri lanski najbolj odmevni nezgodi, prevrnitvi traktorja s cisterno za gnojevke, je 30 letni voznik traktorja umrl pod kabino, ni bil privezan. In oba traktorja sta imela nameščen varnostni pas in ob voznika bi ju morala uporabljati, pa ju nista!

Živimo v iluziji, da se nam ne more nič zgoditi in da je varnostni pas v traktorju za okras. Pa ni tako. Trebušni varnostni pas voznika zadrži na sedežu in tako v prostem prostoru kabine ali varnostnega loka, ki pri prevrnitvi omogoča preživetje.

Za vgradnjo varnostnega pasu na starejši traktor ni nikoli prepozno, priporočamo pa, da izberete ELR tip varnostnega pasu. Ta pas z angleško oznako Emergency Locking Retractor se zapahne le kadar je potrebno (npr. pri nagibu/prevrnitvi ali pri nenadni zaustavitvi vozila/nezgodi), sicer pa se njegova dolžina stalno prilagaja premikanju voznika. Npr. ko se voznik obrne nazaj oziroma tako, kot pri osebnih avtomobilih. V Sloveniji jih prodaja Tractus d.o.o. iz Maribora, spletni nakup na <https://www.tractus.si/>.

Kaj pravijo predpisi?

Za vsa vozila velja, da morajo vozniki in potniki uporabljati varnostne pasove na sedežih na katerih so le ti nameščen. Traktorji, ki so bili prodani kot novi po 1. 5. 2004, (uvedba homologacije), morajo imeti varnostni pas nameščen in ga vozniki morajo uporabljati. Teh je približno 40 %, za ostale pa namestitev še ni predpisana, a toplo priporočamo namestitev, strošek je od 120 do 210 € (z ddv). Priporočamo namestite ERL pasov, opis je pri sliki. Predvsem pa, vsi ki imate nameščene varnostne pasove v traktorju, uporabljajte jih. Varnostni pas ni za okras!

Nagibna kabina

O nujnosti uporabe varnostnega pasu nas najbolj prepriča lastna izkušnja – seveda ne, da bi to preskusili pri dejanskem prevračanju, pač pa v simulatorju prevračanja. Od 1. januarja 2026 lahko vsi kandidati za pridobitev vozniškega dovoljena kategorije F to spoznajo v nagibnih kabinah, s katerimi morajo biti opremljene vsi izvajalci usposabljanje iz varnega dela s traktorjem in traktorskimi priključki. Na fotografiji je nagibna kabina Biotehniške šole Rakičan.

Štirikolesniki

Poleg traktorjev za kmete postajajo vse bolj (smrtno) nevarni tudi štirikolesniki. V zadnjih letih so štirikolesniki lahko homologirani in registrirani tudi kot traktorji. Seveda so lahko zelo uporabni pri delu na kmetiji, a tudi zelo nevarni. V nekaterih državah je število mrtvih pri nezgodah štirikolesnikov v kmetijstvu že preseglo tiste s traktorji. V Avstraliji so prvi začeli uvajati varnostni drog (za voznikovim hrbtom), ki prepreči, da bi se pri prevrnitvi vozilo zvalilo na voznika. V EU bomo za tako zahtevo potrebovali leta razprav. Trenutno poteka nekaj raziskav v Španiji.

Čelado na glavo!

Ne glede na to zakaj zgodi nezgoda pri delu v gozdu (nepravilno delo, padec drevesa, itn. itn.) sta jasno vidna dva začetna, predhodna vzroka. Večina umrlih in težko poškodovanih ni bila usposobljena za delo v gozdu in ni uporabljala osebne varovalne opreme.

Kot rečeno v uvodu, v letu 2025 je pri delu v gozdu umrlo 11 oseb (9 lastnikov gozdov in 3 poklicni delavci), v letu 2024 pa več kot pol manj, to je 5 (4 lastniki gozdov in 1 poklicni delavec).

Ker je leto pred tem (2023) pri delu v gozdu umrlo 17 ljudi so si nekateri že skoraj pripenjali medalje, češ kako veliko izboljšanje stanja smo dosegli, a dokler bo le en sam mrtev, ne moremo biti zadovoljni in žal so v letu 2025 gozdovi spet pokazali še bolj ostre zobe, ki se nadaljujejo v letošnje leto, saj takoj po novoletnih praznikih umrl 40letni lastnik gozda, ki je sproščal obviselo drevo.

Analiza nezgod za 25 let (2000 – 2025) je pokazala, da kar 66 % od 244 umrlih pri delu v gozdu ni uporabljajo osebne varovalne opreme, še več 76 %, pa jih opravilo nobenega usposabljanja. Od 672 težko poškodovanih jih 39 % ni uporabljajo osebne varovalne opreme, 61 % pa jih ni opravilo nobenega usposabljanja.

Kaj pravijo predpisi?

Poklicni delavci morajo po določbah Zakona o varnostni in zdravju pri delu opraviti ustrezno usposabljanje in uporabljati osebno varovalno opremo, lastniki gozdov, ki so zavarovani kot kmetje morajo uporabljati osebno varovalno opremo, vsem ostalim pa je to prepuščeno na prostovoljni osnovi. In slednjih umira največ. Po nepotrebem.

Žal lansko leto v spremembe Zakona o gozdovih ni bila zapisana obveznost, da mora vsak, ki z mehanizacijo opravlja delo v gozdu opraviti minimalno usposabljanje (dva dni po programu Zavoda za gozdove) in uporabljati osebno varovalno opremo. Ni bilo dovolj velike volje pri odločevalcih, pa tudi Zveza lastnikov gozdov je bila proti. Zgleda, da nekatere ne gane, če kmetje umirajo. Po nepotrebem. Zaskrbljujoče in žalostno.

A ne glede na povedano, največ lahko naredimo sami. Nikoli se ne lotimo dela v gozdu brez ustrezne, vsaj minimalne usposobljenosti in dosledne uporabe osebne varovalne opreme.

2 Nevarnosti in tveganja

Nevarnosti na nas prežijo povsod. Od našega vedenja in odločitev pa je odvisno, če te nevarnosti postanejo tveganje. Nevarnostim ni mogoče izogniti – vendar lahko s pravnimi varnostnimi ukrepi in varnim vedenjem tveganje znatno zmanjšamo. Kakšna pa je razlika med nevarnostjo in tveganjem?

Nevarnost je nekaj, kar objektivno obstaja in lahko povzroči potencialno škodo – ne glede na to, ali je kdo dejansko prizadet zaradi te nevarnosti.

Primeri nevarnosti:

- nezavarovana kardanska gred
- nezavarovana lestev
- nezavarovana odprtina za izmet sena v seniku
- fermentacijski plini v gnojevki

Tveganje je kombinacija verjetnosti nastanka nezgode in resnosti njenih posledic. Tveganje izhaja le iz načina ravnanja povezanih nevarnostmi in ga je mogoče zmanjšati z varnostnimi ukrepi .

Primeri tveganj:

- zadrževanje v območju pogonske gredi brez varovanja
- plezanje po lestvi brez zavarovanja
- delo pri nezavarovani odprtini za izmet sena
- vstop v jamo za gnojevko ali izpiralni kanal brez osebne varovalne opreme

Načelo STOP

Prvi korak pri preprečevanju nezgod je prepoznavanje tveganj – vendar se prav tukaj skriva največja težava: operativna slepota. Ko smo iz dneva v dan potopljeni v iste rutine, pogosto spregledamo nevarnosti. Vendar pa obstajajo različni načini za premagovanje te slepe pege. Samo "biti previden" in "vedeti, kaj počneš" ni dovolj! Zanašanje zgolj na izkušnje

je izjemno tvegano. Številne nezgode se ne zgodijo zaradi namerne malomarnosti, temveč zato, ker imajo lahko majhne napake v nevarnih situacijah usodne posledice. Izkušnje iz številnih držav kažejo, da je zelo učinkovito načelo STOP. V tej besedi zajeti ukrepi izhajajo iz angleškim besed S(Substitution – zamenjava/odstranitev), T (Technical measures – tehnični ukrepi), O (Organizational measures – organizaciji ukrepi) in P (Personal measures – osebni ukrepi).

Odstranitev / zamenjava

Vir nevarnosti odstranimo ali nadomestimo z manj nevarno oziroma alternativo možnostjo. Poglejmo nekaj možnosti. Lestev s katero se vzpenjamo na senik zamenjamo s stopnicami. V hlevu gradbeno prilagodimo kanale za gnojevko tako, da ne prihaja več do zastojev. Namesto naravnega pripusta z bikom se odločimo za osemenjevanje. Stari traktor, ki tehnično ni več brezhiben in ni opremljen z varnostno kabino zamenjamo z novim traktorjem, ki je opremljen s kabino in ima nameščen varnostni pas.

Tehnični ukrepi

Osebe (ljudi) ločimo od nevarnosti s tehničnim sredstvi. Sem sodijo vse varovalne naprave, ki so nameščene na strojih, npr. pokrovi pogonov, varovala kardanskih gredi, varovalne mreže, pregrade v hlevih int. Vsa tehnična sredstva oziroma varovalne naprave moramo redno vzdrževati, predvsem pa v primeru okvare ali poškodbe takoj popraviti ali zamenjati.

Organizacijski ukrepi

Delo organiziramo tako, da bo potekalo varno in brez nevarnosti za zdravje. V prvi vrsti je tu načrtovanje delovnih postopkov ne le tako, da bo delo učinkovito, pač pa da bo tudi varno. Sodelujočim pri delu je potrebno zagotoviti potrebna delovna sredstva, ki so varna za uporabo. Pomemben del organizacijskih ukrepov je usposabljanje za varno delo. Pri tem ne gre le za zakonsko predpisana usposabljanja, pač pa za vsa, ki jih prepoznamo kot potrebna za varno delo. Pomembno del organizacijskih ukrepov je tudi vzdrževanje delovnih sredstev od strojev, opreme, naprav, zgradb in drugih sredstev, ki jih uporabljamo pri delu.

Osebni ukrepi

Sem spada uporaba osebne varovalne opreme in prilagojeno vedenje oseb z zavedanjem o varnosti in zdravju pri delu. Paleta osebne varovalne opreme je široka in sega od varovalnih rokavic, varovalnih očal, glušnikov za varovanje sluha, pa do čelad, protivreznih hlač, varovalnih čevljev z jekleno kapico za varovanje prstov na noga, pa navezovalnih pasov za delo na višini itn. Zelo pomemben osebni ukrep je dosledna uporaba varnostnega pasu v traktorju, tako kot ga velika večina voznikov in potnikov uporablja v avtomobilih. Ne gre pozabiti tudi na opravljanja dela tako, da ne prihaja do pre-obremenitev telesa (egonomično premikanje bremen, izogibanje stalno enakih gibov itn.).

Zakaj vrstni red STOP?

Človeška napaka je eden najpogostejših vzrokov za nezgode. Ukrepi na ravneh S(tran) in T(ehnično) so najučinkovitejši, ker zmanjšujejo tveganje ne glede na vedenje posameznika. Organizacijski in osebni ukrepi se uporabljajo le, kadar ni mogoče najti drugih rešitev ali za ublažitev preostalih tveganj.

3 Varno delo v gozdu

Za varno delo v gozdu je nujna usposobljenost, upoštevanje varnostnih predpisov, pravilno delujoča delovna sredstva in uporaba osebne varovalne opreme. Pred pričetkom sečnje ali spravila ob gozdni prometnici postavimo opozorilne table, ki naključnega obiskovalca gozda opozorijo na nevarnost padajočega drevja v bližini prometnice.

3.1 Osebna varovalna oprema

Uporabljamo varovalne čevlje z jekleno kapico in protivreznim zgornjim delom čevlja, čelado z glušniki in varovalno mrežico za oči. Nosimo varovalne hlače s polnili, ki pri urezu zaustavijo verige motorne žage, gozdarsko jakno živih barv, in varovalne rokavice. V gozd nikoli ne gremo sami! Vedno pa imejmo pri sebi komplet prve pomoči in mobilni telefon.

3.2 Motorna žaga in delo z motorno žago

Motorna žaga mora imeti pravilno delujoče najmanj osnovne varovalne elemente, kot so lovilnik verige, stikalo za izkop motorja, varovalo ročice za plin, ščitnik desne roke na vodilnem ročaju in zavoro verige s sprožilnim vzvodom pred nosilnim ročajem. Pri sečni poleg motorne žage uporabljamo še kline različnih dolžin, sekiro, sekaški samonavijalni meter, naganjalni vzvod z obračalnikom in orodje za vzdrževanje žage.

Pri delu z motorno žago upoštevamo nekaj osnovnih pravil za varno delo. Hladno motorno žago vedno vžigamo na tleh z vključeno zavoro verige. Toplo motorno žago vžigamo oprto med nogami, pri tem pa pazimo, da v smeri verige ni nobene osebe ali predmeta. Žago držimo čim bližje telesu, a nikoli krčevito. Prsti leve roke naj objemajo nosilni ročaj. Telo naj ne bo sklonjeno, pač pa se s položajem nog prilagodimo višini rezanja. Vedno žagamo s polnim plinom.

3.3 Podiranje drevja

Pred podiranjem drevesa ocenimo dejavnike, ki vplivajo na smer podiranja: težišče drevesa, ostala drevesa, smer poznejšega spravila. Prepričamo se tudi, da v razdalji dveh višin drevesa ni nobene osebe. Okoli drevesa odstranimo mladje in grmovje ter druge ovire. Te odstranimo tudi iz smeri umika, ki je 45 stopinj nazaj in v stran od smeri podiranja. Če je potrebno, odstranimo spodnje veje drevesa, a le do višine ramen.

Pri podiranju najprej naredimo zasek. Z njim določimo smer padca drevesa. Najprej zažagamo dno zaseka. Globina znaša med 1/3 in 1/6 premera drevesa, odvisno od debeline in težišča

drevesa. Nato pod kotom 35 0 in 45 0 zažagamo streho zaseka. Z merkom na žagi kontroliramo smer zaseka. Sledi podžagovanje, ki naj bo 2 do 6 cm nad dnom zaseka. Pri tem moramo pustiti neprežagan del oziroma t. i. ščetino, katere debelina in oblika je 1/10 premera drevesa in je odvisna od debeline in težišča drevesa. Ščetina zagotavlja kontrolirano smer padanja drevesa.

Tehnika podiranja je odvisna od debeline in težišča drevesa.

Pri drevesih, ki so tanjša od dolžine letve žage in visijo naprej v smeri podiranja, naj bo zasek čim nižje. Pred pričetkom podžagovanja je potrebno okolico opozoriti z opozorilnimi klici. Opozorimo 3 x: pred začetkom podžagovanja, ko vstavimo prvi klin in preden drevo pade. Nato izvedemo stranski vbodni rez, nadaljujemo s podžagovanjem in oblikovanjem ščetine ter oblikujemo peto, ki zagotavlja, da drevo ne pade že med podžagovanjem. Vstavimo klin, odrežemo peto in se varno umaknemo.

Pri debelejših drevesih po potrebi najprej obdelamo koreničnik. Izdelava zaseka je zahtevnejša, saj je potrebno zasek končati na nasprotni strani drevesa. Sledi stranski vbodni rez. Pazimo, da ne pride do povratnega udarca žage. Nadaljujemo s podžagovanjem drevesa in pazimo, da z konico letve ne prežagamo ščetine. Vstavimo najmanj dva klina in dokončno podžagamo drevo ter oblikujemo ščetino. Pred naganjanjem drevesa mora biti motorna žaga ugasnjena.

Podiranje močno nagnjenih dreves zaradi snega ali žleda je zelo zahtevno in primerno le za izkušene gozdarske delavce. Najprej naredimo zasek v smeri nagnjenosti drevesa, nato pa dva poševna reza s strani. Na koncu prerežemo še najbolj napeta lesna vlakna s poševnim rezom od zadaj. Tako preprečimo sunkovit povratni udarec drevesa nazaj.

3.4 Kleščenje in prežagovanje

Pri kleščanju vej ocenimo napetost veje, nato pa jo odrežemo od napetih proti stisnjenim lesnim vlaknom. Motorna žaga naj bo pri rezanju naslonjena na noge ali na deblo. Vedno režemo z dnom letve. Ob deblu se pomikamo, ko je letev na nasprotni strani stojišča. Debelejše vejo najprej skrajšamo, nato odžagamo ob deblu. Ko celo deblo leži na tleh, ga pred kleščanjem spodnjih vej obrnemo.

Pri prežagovanju stojimo na zgornji stani in nekoliko stran od hloda. Vedno najprej prežagamo stisnjena vlakna in nato napeta vlakna. Ko so lesna vlakna stisnjena na zgornji strani, pričnemo

s prežagovanjem z zgornje strani, če pa so stisnjena spodaj, pa s spodnje strani. Če nam letev stisne, jo nikoli ne izvlačimo s silo, ampak ugasnemo žago in si pomagamo s klini ali drugimi pripomočki.

3.5 Izvleka lesa – gozdarski traktorji in vitli

Za izvleko lesa večinoma uporabljamo kmetijske traktorje s tritočkovno nameščenim vitlom, po potrebi jim namestimo tudi verige ali sprednje uteži. Za bolj profesionalno delo traktorje zaščitimo še z dodatnim varnostnim okvirjem nad kabino, mrežami na oknih in vratih ter z varovalno ploščo pod podvozjem traktorja. Če traktor uporabljamo izključno za delo v gozdu, mu lahko namestimo fiksen vitel,

praviloma dvobobenski. Glede na moč in maso traktorja, ter način dela v gozdu, izberemo vitel z vlečno silo od 40 do 90 kN (=kilonjutnov) oz. vlečno maso 4 do 9 ton. Krmiljenje vitla je lahko mehansko ali elektrohidravlično, oz. daljinsko. Pri spravilu lesa uporabljamo tudi pripomočke, kot so vezalne verige, drsniki, cepin, škripec in sidrni pas.

Pred pričetkom dela opravimo dnevni pregled traktorja. Preverimo nivo motornega olja in hladilne tekočine, usedline v čistilni čašici za gorivo, stanje pnevmatik, kolesnih matic in kolesnih verig, če so nameščene, ter preverimo delovanje sklopke in zavor ter kontrolnih naprav traktorja.

3.6 Izvleka lesa – delovišče

Traktor se lahko v gozdu giblje le po označenih gozdnih poteh in vlakah. Pred pričetkom spravlja preverimo vzdolžni in bočni nagib terena v smeri vožnje traktorja, ugotovimo kritične točke na gozdni vlaki, kot so: kamnita stopnica, ozek del vlake, nagnjenost vlake, ostri ovinki, vdrti deli, ovire, izberemo mesto za obračanje in naredimo načrt zbiranja iz izvleke lesa. V strmini traktor vedno obračamo s sprednjim delom v hrib in tako povečamo

bočno stabilnost in učinek zaviranja. Pred pričetkom zbiranja lesa traktor z vitlom oz. z naletno desko upremo v tla oz. zasidramo. Mesto sidranja izberemo glede na teren, a ta naj bo čim više od lesa, da se le ta ne zatika pri privlačenju v tla ali ovire. Traktor ne sme stati na robu brežine. Mesto izberemo tako, da s privlačenjem ne bomo poškodovali mladja in stoječih dreves. Traktor mora biti vedno postavljen v liniji bremena oz. škripca. Pri privleki lesa po strmini navzgor traktor postavimo pred močnejše rastoče drevo ali panj.

3.7 Izvleka lesa – tehnika dela

Pri izvleki vrvi iz vitla pazimo, da je naše telo čim bolj enakomerno obremenjeno. Konec vrvi z verigami si optamo preko ramena. Za lažji izvlek so zelo dobrodošli hidravlično gnani škripci na vitlu.

Pri zbiranju lesa velikost bremena prilagodimo zmogljivosti traktorja in terenu. Kot med bremenom in traktorjem naj bo čim manjši, oziroma ne večji od 30°. Vedno pričnemo z vezanjem najbližjega hloda s prvo verigo in drsnikom. Verigo namestimo 30 do 50 cm od čela hloda, kavelj verige zapnemo tako, da je z zaprtim hrbtnim delom obrnjen proti traktorju. Med kavljem in drsnikom naj bo prostora za 2 do 4 člene verige. Na eno verigo lahko vežemo tudi dva hloda in sicer na način osmice. Pri tem nikoli ne vežemo skupaj debelega in drobnega ali pa dolgega in kratkega bremena.

Pri daljinsko krmiljenem vitlu si izberemo varno stojišče. Če je le mogoče za drevesom in tako, da sočasno nadzorujemo traktor in breme. Hitrost privlačevanja naj bo v hitrosti hoje v gozdu, ki je med 3 in 5 km/h. Če nam pri delu pomaga pomočnik, s privlačevanjem pričnemo, ko se le ta umakne za breme. Zaradi ropota traktorja je sporazumevanje z njim pogosto mogoče le z gibi rok.

Če breme pri privlačevanju zadene ob oviro, ne povečujemo števila vrtljajev motorja. Takrat uporabimo cepin ali obračalnik, zasučemo pritrdilno verigo, uporabimo smerni škripec ali premaknemo traktor.

Smerni škripec uporabljamo za uravnavanje smeri vleke bremena ali za povečanje vlečne sile. Pri vleki bremena se ne sme nihče nahajati v območju nevarnega trikotnika, kamor lahko odletita škripec in vrv, če bi se pretrgala pritrditev škripca.

Med vleko lesa s traktorjem morajo biti čela hlodov dvignjena od tal in ne smejo biti zarita v naletno desko. Težja bremena vpnemo na spodnji škripec vitla, da ohranimo vzdolžno stabilnost traktorja. Vežalne verige, ki jih nismo uporabili pri vezanju bremena, spravimo na ustrezno mesto na vitlu. Pri vožnji v ovinek lahko za pomoč pri ohranjanju smeri vožnje uporabimo tudi zaviranje posameznih koles traktorja, a zelo previdno. Prvo vožnjo opravimo z le delno obremenjenim traktorjem, da spoznamo teren in zmogljivost traktorja v danih razmerah.

Na začasnem skladišču les potisnemo na kup, oziroma izvedemo rampanje. To je lažje, če je skladišče pod nivojem dovozne poti. Pri tem pazimo, da se robu brežine približamo največ do pol metra. Rampamo z naletno desko, pravokotno na hlode. Daljši in debelejši les postiskamo izmenično na obeh koncih. Kupi lesa naj ne bodo višji od metra in pol, njihova čela pa naj bodo poravnana.

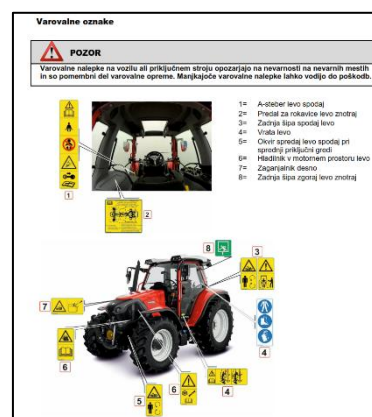

4 Varno delo s stroji

Pri delu s stroji prihaja do največ poškodb in tragičnih nesreč, ki nastanejo zaradi tehnične zastaranosti in pomanjkljive opremljenosti ter slabega vzdrževanja strojev in priključkov, ali zaradi napačne uporabe le teh.

4.1 Pogoji za prodajo strojev

Pri zasnovi in proizvodnji strojev mora proizvajalec upoštevati vse standarde in predpise za varnost in zdravje pri delu, ki se nanašajo na stroj. To dokazuje z izjavo o skladnosti in CE znakom, ki je nameščen na stroju. Del izpolnjevanja teh zahtev so tudi navodila za uporabo, ki morajo biti priložena vsakemu stroju in napisana v slovenskem jeziku. Uporabnik mora pred začetkom dela navodila za uporabo skrbno prebrati in upoštevati vse v njih navedene varnostne in druge napotke. Za delo s kompliciranimi in kompleksnimi stroji je potrebna posebna usposobljenost oziroma informiranje uporabnika, ki jo mora zagotoviti prodajalec stroja. Za vozila se predpisane varnostne zahteve ugotavljajo s postopkom ugotavljanje skladnosti («homologacijo») o čemer pa pišem v nadaljevanju.

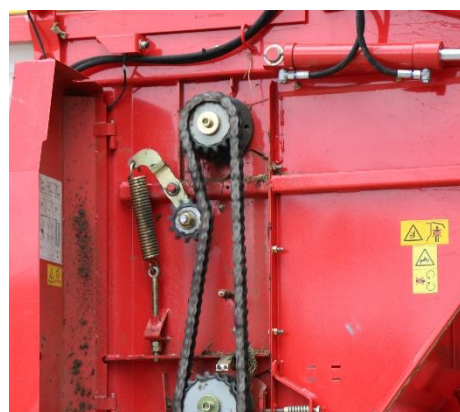

4.2 Priklop strojev in speljevanje

Pri priklopu in odklopu priključnih strojev se ne sme nihče nahajati med traktorjem in strojem. Pripeti priključni stroj fiksiramo s predvidenimi deli. Pri uporabi strojev skrbimo za zanesljiv in varen vstop na traktor ali delovni stroj. Ko speljemo z mesta ali ko parkiramo stroj, pazimo, da se nihče ne nahaja v bližini stroja. Pri delu pa, da ni nikogar v delovnem območju stroja.

4.3 Premikajoči se deli

Stroji imajo številne premikajoče se dele in pogonske sklope. Na njih so nameščene varovalne naprave, ki preprečujejo, da bi uporabnik prišel v stik z deli, ki bi ga lahko poškodovali. Varovalnih naprav ne smemo nikoli odstranjevati, pa tudi če nas navidezno ovirajo pri delu. Vse poškodovane varovalne naprave je potrebno takoj popraviti oz. nadomestiti z novimi.

Za prenos moči s traktorja na priključni stroj služijo kardanske gredi. Te morajo imeti nameščene predpisane varovalne dele kot so npr. varovalne cevi, varovalna lijaka in varovalna pokrova na traktorju oz. priključnem stroju. Poleg tega morajo biti kardanske gredi na traktor in priključni stroj pritrjene z verižicami, da se varovalni deli ne vrtijo skupaj z gredjo.

4.4 Vzdrževanje in popravila

Pred vsakim posegom na stroju, pri vzdrževanju ali popravilih vedno najprej izklopimo pogon, zaustavimo pogonski motor in izvlečemo kontaktni ključ. Upoštevamo intervale vzdrževanja in napotke navedene v navodilih za uporabo. Vse dvignjene dele, posebej hidravlično dvignjene, podložimo, da preprečimo nenamerno spuščanje. Sami se lotevamo samo vzdrževanja in popravil, ki jih zanesljivo obvladamo, sicer pa koristimo storitve serviserjev. Po končanem delu vedno ponovno namestimo vse varovalne naprave.

4.5 Varnostne naprave na vozilih

Največ nezgod z najhujšimi, tudi smrtnimi posledicami se zgodi pri uporabi traktorjev in drugih premičnih strojev. Vsak traktor mora biti opremljen z varnostno kabino ali lokom. Ta pri prevrnitvi prepreči, da bi se traktor kotalil in pokopal voznika pod sabo. Pri vseh traktorjih, posebej pri novejših in hitrejših, ki imajo nameščen varnostni pas, moramo tega med vožnjo vedno uporabljati. Če varnostni pas v traktorju še ni nameščen, ga čim prej namestimo. Strošek zanj je zanemarljiv. Poskrbimo, da so vozne naprave vedno v tehnično brezhibnem stanju, posebej zavore. Pri cestni vožnji morajo imeti vozila nameščena vse predpisane oznake in luči, upoštevati pa moramo tudi največje dovoljene mere in mase.

5 Varno delo s kemikalijami

Dnevno se v poklicnem in zasebnem življenju srečujemo z različnimi kemikalijami, ki ob nepravilni uporabi lahko škodljivo vplivajo na naše zdravje. Velik del kemičnih snovi, ki jih uporabljamo v kmetijski pridelavi, predstavljajo fitofarmacevtska sredstva. Fitofarmacevtska sredstva obsegajo širok spekter kemičnih snovi z različnimi imeni, lastnostmi in nameni rabe. Navadno jih delimo v skupine glede na to, katere škodljive organizme z njimi obvladujemo.

5.1 Navodila za uporabo

Pred uporabo fitofarmacevtskih sredstev natančno preberemo in upoštevamo navodila za uporabo. Grafični simbol in označevalna črka na etiketi sredstva opozarjata na potencialno nevarnost za zdravje uporabnika. Na etiketi so navedeni tudi opozorilni in obvestilni stavki, ki dajejo dodatna kratka navodila uporabniku za varovanje njegovega zdravja.

5.2 Osebna varovalna oprema

V času priprave škropilne brozge in med tretiranjem je potrebno uporabljati osebno varovalno opremo, ki je navedena na etiketi in v navodilu. Minimalno osebno varovalno opremo, ki je priporočena v času uporabe fitofarmacevtskih sredstev predstavljajo: varovalna obleka z dolgimi rokavi in hlačnicami, rokavice odporne proti vodi in kemikalijami, ustrezna obutev, pokrivalo za glavo, zaščita za oči in dihala.

5.3 Zastrupitve in skladiščenje kemikalij

Fitofarmacevtska sredstva vstopajo v človeško telo skozi kožo, oči, dihala in usta. Najpogostejši vzrok zastrupitve zaradi nenamernega zaužitja, je hranjenje sredstev v neoriginalni embalaži ter posledično zamenjava s hrano ali pijačo. Žrtve tovrstnih zastrupitev so pogosto otroci. Fitofarmacevtska sredstva morajo biti shranjena v originalni embalaži, ločeno od živil in drugih predmetov splošne rabe, v zaklenjeni omari oz. prostoru, ki je otrokom nedostopen.

5.4 Delo s kemikalijami

Zaradi rokovanja s koncentrirano aktivno snovjo so uporabniki najbolj izpostavljeni med pripravo škropilne brozge. Sredstva v granulirani ali tekoči obliki so za vdihavanje manj nevarna kot sredstva v praškasti obliki. Sodobne naprave za nanašanje fitofarmacevtskih sredstev imajo pripomoček za odvzem koncentriranega sredstva iz originalne embalaže. Na ta način uporabnik ne pride v stik s koncentriranim sredstvom. Med nanosom

fitofarmaceutskih sredstev je koncentracija aktivne snovi sicer manjša, a je čas izpostavljenosti navadno daljši. Za delo na večjih površinah ali za izvajanje storitev so zelo primerni traktorji z zaprtimi kabinami z nadtlakom. Na ta način sredstva ne morejo vstopati v kabino. Najboljše varovanje nudijo kabine s filtrom iz aktivnega oglja, pri katerem pa je potrebno paziti na maksimalni čas uporabnosti.

Med delom s sredstvi za varstvo rastlin ni dovoljeno jesti, piti in kaditi. Pri normalni uporabi pride največ sredstev v telo skozi kožo, zato je higiena telesa nujen varovalni ukrep. Kolikor pogosteje si roke in obraz umijemo z vodo in milom, toliko manj sredstva pride skozi kožo v telo.

6 Varno delo z živalmi

Pri ravnanju z živalmi so potrebni potrpežljivost, pazljivo opazovanje, premišljeno ravnanje in ljubeč odnos do živali. Grobo ravnanje z živalmi izzove nasprotno reakcijo. Živali, razen če so stekle, praviloma nikoli ne napadejo človeka brez vzroka. Običajno reagirajo iz strahu ali samoobrambe. Če pa napadalnost nakazujejo že iz nagona, jih je potrebno odstraniti iz črede.

6.1 Tehnične rešitve

Velik del nezgod z živalmi je mogoče preprečiti z ustreznimi tehničnimi rešitvami že pri gradnji hlevov, kot so ustrezni privezi, boksi, ležalne površine in nederseča tla, kakor tudi z odstranjevanjem rogov ali s pripomočki pri ravnanju z živalmi. V ta namen uporabljamo ustrezne vrvi in nosna držala za gonjenje ter spono proti brcanju.

6.2 Značilnosti živali in kontaktni z živalmi

Poznavanje karakterja živali, njihovega obnašanja, vidnega polja in reakcij so predpogoj za varno ravnanje z njimi. Govedo ima večje bočno vidno polje kot človek, a le do šest metrov vidi jasno. Spremembi svetlobe vid deset krat počasneje prilagodi kot človek. Pri približevanju moramo žival vedno najprej nagovoriti. Živali oskrbnika prepoznajo tudi po glasu in vonju, zato je potrebna še posebna pozornost, če v hlev pridejo obiskovalci.

6.3 Vezana reja

Pri vezani reji goveda prihaja do neposrednih kontaktov živali in človeka. Pri molži pazimo, da nas žival, ki jo molzemo in sosednja žival, ne brcneta ali pohodita. Posebno pozornost namenimo prvesnicam. Če so živali nagnjene k brcanju, uporabimo spono proti brcanju. Uporaba čevljev z jeklenimi kapicami je več kot priporočljiva.

6.4 Prosta reja

Prosta reja je za živali ugodnejša. Zaradi manj stikov med živalmi in oskrbnikom je število nezgod manjše, delo je za oskrbnika manj naporno in bolj ergonomsko, posebej pri molži. Prostori v hlevu in izpusti morajo biti zgrajeni tako, da zadržijo živali v ogradah. To velja tudi za pašo in pašne ograje. Lastnik živali je odgovoren za živali, ki pobegnejo s pašnika in povzročijo škodo. Ograje morajo biti stabilne, električni pastirji dovolj močni in pravilno delujoči. Dokler se živali ne navadijo na pašo, je potrebna pogostejša kontrola pašnika.

6.5 Vodenje in nakladanje živali

Posebna previdnost je potrebna pri vodenju živali in nakladanju na vozila. Za živali je to neobičajno stanje in so praviloma prestrašene. Pri tem uporabljamo ustrezne vrvi, za skupine živali ustrezne pregrade ali ograje za usmerjanje. Za vodenje bikov praviloma uporabljamo drog za vodenje.

6.6 Delo s konji

Tudi delo s konji zahteva posebno pozornost in umirjenost. Do telesnih poškodb prihaja predvsem zaradi udarcev, ugrizov in naletov živali. Pri vseh opravilih z večjo stopnjo nevarnosti za poškodbe je potrebna ustrezna varovalna obleka, obutev in oprema. Ko pristopamo h konju, najprej opozorimo nase z glasom, šele nato se mu približamo v njegovem vidnem polju. Posebna previdnost je potrebna pri delu s plahimi živalmi.

6.7 Delo s perutnino

Perutnina praviloma ne predstavlja večje nevarnosti za poškodbe ljudi. Kakšen udarec s kljunom je prej izjema kot pravilo. Človekovo zdravje pri intenzivni reji perutnine najbolj ogrožajo prah krmil, stelje in perja živali, zato je nujna dosledna uporaba dihalne maske, ustrezne delovne obleke in osebna higiena.

6.8 Zoonoze

Zoonoze so nalezljive bolezni, ki se prenašajo z živali na človeka. Povzročajo jih različni mikroorganizmi, kot so bakterije, virusi, paraziti in glive. Do prenosa lahko pride ob

neposrednem stiku z živalmi, njihovimi izločki, ugrizi ali praskami, pa tudi posredno – prek onesnažene hrane, vode ali okolja.

Med pogostejše zoonoze spadajo steklina, salmoneloza, borelioza, toksoplazmoza in ptičja gripa. Tveganje za okužbo je večje pri ljudeh, ki delajo z živalmi, ter pri otrocih, starejših in osebah z oslabiljenim imunskim sistemom.

Preprečevanje zoonoz temelji na dobri higieni, ustrezni oskrbi in cepljenju živali, varnem ravnanju s hrano ter ozaveščanju ljudi o tveganjih. Z upoštevanjem teh ukrepov lahko bistveno zmanjšamo možnost prenosa bolezni z živali na človeka.

7 Varno delo v zgradbah

Red in čistoča sta predpogoja za varno delo v zgradbah. Pospravljanje zahteva čas in je le redko priljubljeno. K lažjemu ohranjanju reda in čistoče pripomoreta pravilno načrtovanje zgradb in delovnih postopkov. Pri tem je potrebno upoštevati najnovejša tehnološka spoznanja in veljavne predpise s področja gradenj, varnosti in zdravja pri delu. Enostavne in skrbno premišljene zgradbe so praviloma funkcionalnejše in varnejše. Posebej skrbno je potrebno načrtovati električne instalacije in postavitev električno gnanih naprav v hlevih in kletih, saj so ti prostori so praviloma vlažni.

7.1 Dovozi in dostopi

Zgradbe morajo imeti dobro dostopne in prevozne poti ter dovolj velike dvoriščne površine za obračanje strojev in manipulacijo z materiali. Dvorišča naj bodo dobro utrjena. Asfaltirana imajo prednost tudi za vzdrževanje na daljši rok. Nakladanja in razkladanja je potrebno opravljati na ravnih površinah, saj sicer obstaja nevarnost prevrnitve stroja skupaj z dvignjenim bremenom.

Vrata morajo biti načrtovana in nameščena tako, da se ne morejo sneti, prevrniti ali kako drugače koga poškodovati. Vrata morajo biti dovolj velika, da s stroji lahko zapeljemo skoznje, če je to predvideno. Za dostop na krmilno mizo hleva morajo biti visoka vsaj tri metre, za skladišča in garaže pa široka vsaj tri metre in pol in visoka do štiri ali še bolje štiri metre in pol. Vrata za izhod v sili se morajo odpirati navzven. Vrata hladilnih, zorilnih in podobnih prostorov se morajo odpirati tudi od znotraj.

7.2 Stopnice in lestve

Sodobne eno nivojske zgradbe so bolj praktične za delo in tudi varnejše. To velja tako za hleve kot za skladiščne in druge prostore, a pri številnih, posebno starejših zgradbah se več nivojem ne moremo izogniti. V teh zgradbah imajo stopnice prednost pred uporabo lestev. Stopnice morajo imeti nederseče in čiste stopalne površine in imeti zanesljive ograje. V vlažnih pogojih imajo kovinske ali betonske stopnice prednost pred lesenimi. Če se uporabi lestev ne da izogniti, pazimo, da so le te zapete na držala, da ne zdrsnejo pri vzpenjanju. Po lestvah se vedno vzpenjamo ali spuščamo z obrazom obrnjenim proti lestvi, ter smo pri premikanju vedno v treh točkah v stiku z lestvijo. Ko lestev ne rabimo, jih shranimo izven dosega otrok in tako preprečimo, da bi se otroci lahko vzpenjali po njih. Če so lestve stalno nameščene, npr. pri silosih, na lestev pritrdimo desko, ki jo manjši otroci ne morejo odstraniti.

7.3 Odprtine in podi

Odprtine v podih senikov, silosov, jam za gnojevko in druge, morajo biti praviloma zaprte s pokrovi ali rešetkami. Tudi ko jih uporabljamo, morajo biti zavarovane tako, da med delom ne moremo pasti vanje. Ko pri praznjenju jam odpeljemo gnojevko, odprtine nikoli ne pustimo odprte. Podi, posebej v zgradbah z vlago, kot so hlevi in kleti, morajo biti čisti in iz nedersečega materiala. Pri delu uporabljamo ustrezno obutev in pazimo, da ne zdrsnemo.

7.4 Delavnice

Za nego, vzdrževanje in popravila strojev rabimo na kmetiji ustrezen prostor oz. priročno delavnico. Ta naj bo urejena in čista, vedeti pa moramo, da delavnica ni namenjena odlaganju stvari, prav tako pa v delavnico ne sodijo goriva in maziva. Brusilniki, varilne naprave in druge podobne naprave iskrijo, zato v delavnici ne sme biti vnetljivih materialov. Orodja in naprave naj bodo pregledno in urejeno nameščena. Številne naprave so hrupne in povzročajo dviganje prahu, zato je potrebna uporaba glušnikov in dihalne maske. Samoumevno je, da v vsako delavnico sodita omarica za prvo pomoč in gasilni aparat. Pri delu pa ne pozabimo na uporabo varovalnih očal.

8 Otroci, ženske in starejši na kmetijah

Kmetija ni le proizvodni obrat pač pa tudi bivalno prostor različnih generacij. Poleg aktivne generacije, ki vodi kmetijo in opravlja večino del, so tu še otroci in starejši. Vsi pa so na tak ali drugačen način povezani z delom na kmetiji in izpostavljeni nevarnostim in tveganjem, ki pri tem nastajajo.

8.1 Ženske

Ženske imajo na kmetijah pomembno vlogo. Poleg dela na kmetiji skrbijo za gospodinjstvo, za otroke in starejše. Številne opravljajo ta dela poleg redne zaposlitve izven kmetije, ali pa imajo ob izven kmetije zaposlenem možu vodilno vlogo na kmetiji. Ženske so pri delu previdnejše od moških, bolj se zavedajo nevarnosti in povzročijo manj nezgod, čeprav so z nevarnostmi pri delu praviloma slabše seznanjene. Nezgoda gospodarja na kmetiji na ženske vpliva tudi posredno, saj morajo poleg psihičnih bremen prevzeti tudi skrb za vodenje kmetije. Zato je pomembno, da imajo ženske vpogled v vse

dejavnosti in z njimi povezane nevarnosti na kmetiji ter tako s svojim zgledom in ukrepanjem vplivajo na vse člane kmetije in izboljšanje varnosti.

8.2 Stanovanjski objekti

Stanovanjski objekti na kmetijah se danes ne razlikujejo bistveno od stanovanjskih objektov nekmetijskega podeželskega prebivalstva. Na stanovalce v njih prežijo podobne nevarnosti, ki se jih največkrat zavemo šele ko pride do nezgode. Talne obloge, stopnice, lestve, svetlobna telesa, vrata, okna, higienski prostori, električne

napeljave, električne in elektronske naprave so le večina od mest oziroma virov nevarnosti, ki so lahko vzrok poškodbam. Številne nevarnosti prežijo v kuhinji. Posebno pozorni moramo biti pri uporabi gospodinjskih aparatov. Kjer se kuha in greje, se lahko tudi vžge. Za to je nevarnost toliko večja, kolikor pogosteje se hrana kuha sama, medtem ko gospodinja hiti nekaj postoriti izven hiše. Priročen gasilnik, praviloma na peno, sodi v vsako kuhinjo.

8.3 Otroci

Otroštvo na kmetijah je polno nevarnosti. Pogostnost nezgod je še enkrat večja kot v povprečju celotne populacije. Otroci se sicer začnejo pri okoli treh letih zavedati nevarnosti, a šele pri desetih letih so se jim sposobni zavestno izogibati. Vsaka skrb in ukrepi so tako na starših oziroma skrbnikih. Nevarnosti na otroke prežijo v kuhinji, hodnikih, spalnicah in drugih bivalnih prostorih, a največ jih je na dvorišču in kmetijskih objektih.

Številne varovalne naprave, npr. ograje, so zasnovane za odrasle in jih je potrebno za otroke posebej prilagoditi in dodelati. Skladiščni objekti, naj si bo za krmo ali druge materiale, predstavljajo za otroke odlične skrivalnice in igralnice. Če imajo taki objekti nezavarovane odprtine in druga mesta, kamor otroci lahko padejo, so nezgode neizbežne.

Kmetijska vozila in stroji so velik potencialni vir nevarnosti za otroke, saj jih zelo privlačijo. Če otrok ni mogoče zaposliti z igranjem na primernih igralih in ni mogoče, da jih kdo varuje, je bolje, da se vozijo na traktorju, kot pa se znajdejo pod traktorjem. A na traktor sodijo le na ustrezen in njihovi velikosti prilagojen sedež z varnostnimi pasovi.

Za otroke so kot magnet privlačni razni vrteči se deli strojev. Če le ti niso predpisano zavarovani, so lahko za otroke smrtno nevarni. Ne smemo pa zanemariti tudi nevarnosti pri stiku z živalmi, vodo in kemikalijami.

8.4 Starejši

Starejši so na kmetijah nadpovprečno aktivni, a tudi obremenjeni in izpostavljeni nevarnostim. Delajo počasneje, so slabše gibljivi in hitreje izgubijo ravnotežje. Tako v stanovanjskih kot v kmetijskih objektih so potrebne prilagoditve glede na njihove sposobnosti in starost. Sobivanje več generacij je dandanes ohranjeno skoraj le še na kmetijah. Ima številne prednosti, a zahteva tudi veliko prilagajanja. Varnost in zdravje pri delu ni izjema.

9 Kmetijska in gozdarska vozila v prometu

9.1 Prodaja, registracija in tehnični pregledi

Ugotavljanje skladnosti vozil (»homologacija«)

Vse zahteve za varnost in varovanje zdravja, ki jih morajo izpolnjevati kmetijska in gozdarska vozila pred dajanjem na trg (prodajo) predpisujejo krovna »Uredba (EU) št. 167/2013 o odobritvi in tržnem nadzoru kmetijskih in gozdarskih vozil« evropskega parlamenta in sveta z dne 5. 2. 2013 in na njeni osnovi izdane delegirane uredbe komisije EU, prav tako pa tudi Uredba parlamenta in sveta EU o emisijah škodljivih snovi v izpušnih plinih. Z

navedenimi predpisi so predpisani tudi vsi postopki, ki na koncu privedejo do tega, da kupec ob nakupu vozila prejme potrdilo o skladnosti vozila, ki je tudi eden od pogojev za registracijo vozila, če je predpisana. Ti postopki se imenujejo ugotavljanja skladnosti, pogovorno te postopke imenujemo tudi »homologacija«.

Potrdila o skladnosti vozila lahko izdajajo prodajalci (zastopniki proizvajalcev), če izpolnjujejo predpisane administrativne zahteve in se odločijo, da jih bodo izdajali za posamezne tipe vozil, ali pa jih posamično izdajo pooblaščen strokovne organizacije, na katere se obrnejo prodajalci ali pa tudi končni kupci, če sami opravijo nakup v drugi državi članici EU in so ob nakupu pridobili potrdilo o skladnosti vozila (tako imenovan COC) izdano v tej državi.

Pri kmetijskih in gozdarskih vozilih je ugotavljanje skladnosti (»homologacija«) predpisana za traktorje, traktorske priklopnike in zamenljive vlečene priključne stroje, če je razmerje med njihovo maso praznega vozila in največjo dovoljeno maso vozila večje kot 1 proti 3 (npr. cisterne za gnojevko, trosilniki gnoja, nakladalne prikolice, gozdarske prikolice). Največja dovoljena masa je, povedano poenostavljeno, seštevek mase praznega vozila in nosilnosti. Za traktorje in traktorske priklopnike je ugotavljanje skladnosti v veljavi od pristopa Slovenije k EU 1.5.2004 in je potrdilo o skladnosti vozila pogoj za njihovo registracijo. Za navedene zamenljive vlečene stroje pa se zahteva za ugotavljanje skladnosti uporablja od 1. 1. 2016 naprej.

Pri nakupu rabljenih kmetijskih vozil v drugih članicah EU pa je potreben postopek pregleda vozila in njegovih dokumentov. Dejansko gre za postopek identifikacije in ocene tehničnega stanja vozila pred prvo registracijo vozila v Sloveniji, izvajajo pa ga pooblaščen strokovne organizacije.

Registracija

Pogoje za udeležbo vozil v cestnem prometu, poenostavljeno povedano, določajo nacionalne zakonodaje, v našem primeru slovenska, ki pa tudi pomeni delni prenos evropske zakonodaje, saj le ta določa vsebine glede dokumentov za registracijo. Tu v prvi vrsti mislimo na Zakon o motornih vozilih in na njegovi osnovi izdan Pravilnik o registraciji motornih in priklopnih vozil.

Zakon o motornih vozilih v 25. členu določa, da morajo biti motorna in priklopna vozila za udeležbo v cestnem prometu registrirana, razen če zakon ne določa drugače. Za kmetijska in gozdarska vozila to pomeni, da morajo biti registrirani traktorji in traktorski priklopniki, razen traktorskih priklopnikov, katerih največja tehnično dovoljena masa ne presega 5 ton in katerih hitrost je konstrukcijsko omejena na 30 km/h, Poleg navedene skupine (manjših) neregistriranih traktorskih priklopnikov, smejo biti v cestnem prometu tudi neregistrirani lahki priklopniki, motokultivatorji in delovni stroji. Med slednje pri kmetijskih vozilih spadajo različni kombajni, dvoosne motorne kosilnice, gorski transporterji, »harvesterji«, »forwarderji« in drugi samovozni kmetijski in gozdarski stroji oz. stroji z lastnim pogonskim motorjem in voznimi napravami. Za vsa ta vozila velja zahteva za brezhibne predpisane naprave in opremo, za lahke priklopnike pa še zahtevi o ponovljeni registrski označbi vlečenega vozila in tehničnih pregledih.

V cestnem prometu pa smejo biti tudi traktorski priključki in zanje ni predpisana registracija ne glede na njihovo obliko in njihovo največjo dovoljeno maso ali kakšno drugo lastnost, saj ne spadajo med vozila (niti med motorna, niti med priklopna), pač pa med stroje in opremo. Zakon o motornih vozilih v 28. točki 3. člena določa, da je »traktorski priključek« zamenljiv vlečen stroj ali zamenljiva vlečena oprema za opravljanje kmetijskih, gozdarskih in drugih del, ki ga vleče, potiska ali nosi traktor (npr. obračalnik, trosilnik, nakladalni priklopnik, gozdarski traktorski priklopnik, škropilnica, cisterna)«.

Tehnični pregledi vozil

Tehnične preglede vozil določa evropska zakonodaja. Osnovo daje »Direktiva 2014/45/EU Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 3. aprila 2014 o rednih

tehničnih pregledih motornih vozil in njihovih priklopnih vozil«, ki je prenesena v slovenski pravni red z Zakonom o motornih vozilih, Pravilnikom o tehničnih pregledih motornih in priklopnih vozil in Tehnično specifikacijo za vozila št. TSV 605/02 o postopkih za izvedbo tehničnih pregledov motornih in priklopnih vozil. Za traktorje ta direktiva predpisuje obvezne tehnične preglede vozil le za traktorje z največjo konstrukcijo omejeno hitrostjo, ki je večja od 40 km/h, slovenski predpisi pa za vse kategorije traktorjev in registrirane traktorske priklopnike. Novi traktorji in traktorski priklopniki morajo opraviti prvi tehnični pregled 4 leta po prvi registraciji, nato do poteka 8 let od prve registracije oz. 8 let od leta proizvodnje na vsaki dve leti, za tem pa vsako leto. Lahki priklopniki, ki so tudi zanimivi za kmetijstvo in gozdarstvo, se prvič tehnično pregledajo štiri leta po nakupu (upošteva se prvi lastnik) in nato vsake 4 leta.

9.2 Zavarovanje vozil

Pogoj za registracijo vozila je tudi njegovo obvezno zavarovanje. Pri kmetijskih in gozdarskih vozilih so to traktorji in registrirani traktorski priklopniki. Od junija 2024 pa morajo biti obvezno zavarovana tudi vozila, ki niso registrirana, a so lahko v prometu. To novost je uvedla sprememba Zakona o obveznih zavarovanjih v prometu, ki jo je bila Slovenija dolžna uvesti v pravni red na osnovi direktive (EU) 2021/2018, ki je za celotno Evropsko unijo določila obvezno zavarovanje vozi. Definirano je vozilo in uporaba vozila.

»**Vozilo**« je, z izjemo invalidskih vozičkov, namenjenih izključno osebam s telesno oviranostjo:

a) vsako motorno vozilo, ki je namenjeno za vožnjo po kopnem in ga poganja zgolj mehanska moč, vendar ne vozi po tirih:

- katerega največja konstrukcijsko določena hitrost je nad 25 km/h ali
- katerega največja neto masa je nad 25 kg, največja konstrukcijsko določena hitrost pa nad 14km/h;

b) vsako priklopno vozilo, ki se uporablja skupaj z vozilom iz točke a), ne glede na to, ali je priklopljeno ali odklopljeno

»**Uporaba vozila**« je vsaka uporaba vozila, ki je skladna s funkcijo vozila kot prevoznega sredstva v času nesreče, ne glede na značilnosti vozila in ne glede na zemljišče, na katerem se motorno vozilo uporablja, in ne glede na to, ali vozilo miruje ali se premika. To pomeni, da obvezno zavarovanje kmetijskih in gozdarskih vozil krije nenamerno povzročeno škodo drugim tudi na dvoriščih, kmetijskih površinah in v gozdu. Povsod, kjer se ta vozila uporabljajo.

Tako morajo biti obvezno zavarovana tudi neregistrirana kmetijska / gozdarska vozila:

- motokultivatorji (mala motorna vozila moči do 12 kW in hitrostjo nad 14 km/h),
- delovni stroji (npr. kombajni, harvesterji, pa tudi gradbeni stroji) in
- priklopniki (lahko priklopniki, traktorski priklopniki, ki niso registrirani - trenutno so to priklopniki do največje dovoljene mase 5 ton in konstrukcijo omejene hitrosti 30 km/h, po maju 2025 pa predvidoma tudi cisterne, nakladalni priklopniki, gozdarski priklopniki, trosilnik itn.

9.3 Pogoji za uporabo traktorjev izven cest

Za traktor, ki se ne uporablja na kategoriziranih cestah, oz. ni udeležen v cestnem prometu, pač pa se uporablja samo na kmetijskih in gozdnih površinah, na dvoriščih, v hlevih, v tovarnah itn., registracija ni zahtevana. 44. člen Zakona o motornih vozilih določa, da mora traktor, ki se zunaj cestnega prometa uporablja za opravljanje kmetijskih ali gozdarskih del, imeti varnostno kabino ali lok in druge varnostne elemente, če jih za to kategorijo traktorja zahtevajo predpisi, ki urejajo področje ugotavljanja skladnosti vozil. Če so na traktorju vgrajeni varnostni pasovi, morajo biti voznik in potniki pripeti, kot je predpisano. Na traktorju morajo biti vgrajeni samo homologirani deli, če se zanje zahteva homologacija.

9.4 Gospodarska vožnja

»Gospodarska vožnja« je vožnja za potrebe kmetijstva ali gradbeništva, ki se opravlja na kratkih razdaljah glede na naravo in posebne potrebe kmetijske ali gradbene dejavnosti. Gospodarska vožnja je tudi prevoz oseb v okviru turistične ponudbe, ki se opravlja s cestnim turističnim vlakom, kolesom-rikša, kočijo, ipd.« (Zakon o pravilih cestnega prometa, 3. in 78. člen). Gospodarske vožnje se smejo opravljati v kmetijski dejavnosti z delovnimi stroji ali z vozili

za prevoz tovora. Gospodarske vožnje se lahko opravljajo predvsem na kratkih razdaljah na nekategoriziranih, občinskih in državnih cestah. Ob upoštevanju prostega profila ceste in cestnih objektov lahko odstopa širina vozila ali skupine vozil, s katerim se pri gospodarski vožnji opravlja prevoz tovora, od določil Zakona o pravilih cestnega prometa, oziroma predpisov, izdanih na njegovi podlagi, za največ 20 %, višina pa za največ 10 %. Če širina tovora presega predpisano, mora biti tovor na najbolj izpostavljenih bočnih točkah na sprednji in zadnji strani predpisano označen. Gospodarske vožnje se smejo opravljati le podnevi.

9.5 Mere in mase vozil

Prometni predpisi urejajo vse pogoje za udeležbo vozil v cestnem prometu in med te spadajo tudi mere in mase vozil. Te določa Pravilnik o delih in opremi vozil).

Mere vozil

Za vsa motorna vozila, razen za avtobuse, torej tudi za traktorje, znaša največja dovoljena dolžina 12,00 m. A za kmetijska in gozdarska vozila je pomembnejša določba o največji dovoljeni dolžini traktorja z enim ali dvema priklopnikoma, ki znaša 18,75 m. Brez omejitev oz. brez posebnih pogojev je za vsa vozila v cestnem prometu določena največja dovoljena širina 2,55 m. Za traktorje na gospodarski vožnji z dvojnimi pnevmatikami ali s širokimi pnevmatikami s tlakom največ 1,5 bara, ali s priklopniki ali traktorski priključki, pa znaša 3,06 m. Enaka največja dovoljena širina velja tudi za delovne stroje na gospodarski vožnji. Mera 3,06 m izhaja iz določb Zakona o pravilih cestnega prometa o gospodarski vožnji, ki pri prevozu tovora določa, da sme širina vozila odstopati za 20 % (2,55 m + 20 %). Za vsa vozila znaša največja dovoljena višina 4,20 m, pri prevozu tovora na gospodarski vožnji pa Zakon o pravilih cestnega prometa dopušča odstopanje za 10 %, če profil ceste in cestni objekti to dopuščajo.

Mase vozil

Določbe o največjih dovoljenih skupnih masah vozil so v pravilniku obsežne in zajemajo veliko kombinacij motornih in priklopnih vozil, predvsem pri tovornih vozilih. Za traktorje in priklopnike te mase niso posebej določene, zato lahko upoštevamo le splošne določbe, če jih je mogoče smiselno določiti za ta vozila. Za dvoosna motorna vozila, torej tudi za traktorje, znaša 18 ton, za dvoosni priklopnik 18 ton in za triosni priklopnik 24 ton, ko sta ta dva priklopnika del skupine vozil. Za skupino vozil, sestavljeno iz traktorja in dvoosnega priklopnika, znaša največja dovoljena skupna masa 36 ton, pri vleki triosnega priklopnika pa 40 ton. Za skupino vozil traktor z dvema priklopnikoma določbe v pravniku ni, veljajo le določbe za posamezna vozila v tej skupini.

9.6 Izredni prevozi

Izredni prevoz je prevoz z vozilom (motorno vozilo) ali skupino vozil (motorno vozilo s polpriklopnim vozilom ali motorno vozilo s priklopnim vozilom), ki samo ali skupaj z nedeljivim tovorom presega s predpisi dovoljeno skupno maso, osne obremenitve ali mere (dolžino, širino, višino). V primeru kmetijskih in gozdarskih vozil je najbolj problematična širina vozil, posebej pri prevozu delovnih strojev (npr. kombajnov) ali traktorjev s traktorskimi priključki, ki presegajo širino 3,06 m. Ta širina je sicer dovoljena pri gospodarski vožnji.

Za izvajanje izrednega prevoza je potrebno pridobiti dovoljenje za izredni prevoz. Dovoljenje za izredni prevoz na osnovi vloge izvajalca izrednega prevoza izda Direkcija RS za infrastrukturo, če se izredni prevoz izvaja na državnih cestah ali na državnih cestah in občinskih cestah. Če se izredni prevoz izvaja izključno na občinskih cestah, dovoljenje izda pristojen občinski organ.

V dovoljenju za izredni prevoz so natančno navedeni pogoji za izvedbo izrednega prevoza. Pri izvedbi izrednega prevoza je pomembno spremstvo izrednega prevoza. To se sme izvajati z osebnimi ali tovornimi vozili, ki ne presegajo največje dovoljene mase 3,5 tone. Spremljanje izrednih prevozov s traktorji predpisi ne omogočajo. Spremljevalno vozilo mora imeti predpisano opremo za označitev vozila in usmerjanje prometa. Vozil s katerim se izvaja izredni prevoz (npr. kombajn) mora imeti nameščeno oranžno odsevno označevalno tablo z napisom »izredni prevoz«, spremljevalno vozilo pa mora imeti označevalno tablo rumene barve. Vozilu, ki izvaja izredni prevoz morajo biti pravilno nameščene table za označevanje širokih vozil; te morajo biti sicer nameščene vedno, kadar širina presega 2,55 m.

Za spremljevalce izrednih prevozov je predpisano obvezno usposabljanje, za voznike vozil s katerimi se izvaja izredni prevoz (npr. voznika kombajna) pa usposabljanje ni predpisano. Usposabljanje za spremljevalce izrednih prevozov traja 8 šolskih ur in je razdeljeno na teoretično usposabljanje (6 ur) ter praktično usposabljanje (2 uri). Kandidati morajo praviti praktični in teoretični del preskusa znanja. Usposabljanje se obnavlja vsakih 5 let. Usposabljanje lahko izvajajo organizacije, ki pridobijo pooblastilo Javne agencije RS za varnost prometa. Trenutno je to B & B Izobraževanje in usposabljanje d.o.o. Usposabljanje

poteka v poslovnih prostorih organizacije, oz. v prostorih, ki jih potrdi pristojno ministrstvo (npr. v Biotehniški šoli Rakičan).

9.7 Označevanje počasnih in širokih vozil ter kotna ogledala

Označevanje kmetijskih in gozdarskih, pa tudi ostalih vozil, v cestnem prometu ureja Pravilnik o delih in opremi vozil.

Počasna vozila

Vsa vozila (razen enoslednih vozil), katerih konstrukcijsko določena hitrost ne presega 40 km/h, kot tudi njihova priklopna vozila, morajo imeti na zadnji strani tablo za označevanje počasnih vozil, ki mora biti homologirana v skladu s Pravilnikom UN/ECE R 69. Pravilnik prav tako pravi, da pri skupini vozil velja zahteva iz prejšnjega odstavka samo za zadnje vozilo v skupini. Tabla za označevanje počasnih vozil ima,

poenostavljeno povedano, obliko enakostraničnega trikotnika s prisekanimi vogali, notranja površina je rdeče fluorescentne barve, zunanji pasovi pa so rdeče barve in odsevni. Navedene table so v prvi vrsti namenjene preprečevanju naletov od zadaj, oz. temu, da vozniki, ki vozijo za počasnimi vozili, pravočasno opazijo, da je pred njimi počasno vozilo, in ustrezno prilagodijo hitrost vožnje ter vozilo na primernem mestu prehitijo.

Široka vozila in vozila s štrlečimi deli

Kmetijski in gozdarski traktorji ter njihovi priklopniki ali traktorski priključki in delovni stroji s širino več kot 2,55 m, morajo imeti v cestnem prometu na skrajnih točkah svoje širine spredaj in zadaj prečno nameščene opozorilne table po standardu SIST EN 12899-1, RA 2, CR 2. Table

morajo biti velikosti najmanj 400 mm x 400 mm, na njih pa se morajo izmenjavati 100 mm široki odsevni beli in rdeči pasovi, ki potekajo pod kotom 45°. Če konstrukcija vozila to omogoča, so lahko namesto tabel nalepljene nalepke z enakimi lastnostmi kot opozorilne table. Ne glede na navedene določbe so v primeru, če konstrukcija vozila ne omogoča namestitvev označevalnih tabel predpisane velikosti, lahko

nameščene označevalne table ali označevalne nalepke enakih lastnosti, z najmanjšo površino 600 cm² in najmanjšo stranico 120 mm. Z navedenimi označevalnimi tablami, oziroma

nalepkami so lahko označeni tudi zunanji robovi traktorskih priključkov, ki niso širši od 2,55 m, vendar imajo do višine 2,0 m nameščene sestavne dele, ki so lahko nevarni za druge udeležence v prometu in niso dobro vidni (npr. rezila, konice, žbice, robovi).

Kotna ogledala na sprednjih priključnih strojih

Pri traktorjih s spredaj nameščenimi traktorskimi priključki v primeru, če znaša vzdolžna razdalja med sredino volanskega obroča traktorja in sprednjim robom traktorskega priključka več kot 3 m, na sprednjem delu traktorskega priključka nameščeni dodatni stranski ogledali, ali ogledali postavljeni v obliki črke V, ki omogočata pregled v smeri, ki je pravokotna na vzdolžno os traktorja. Posamezno ogledalo mora imeti površino najmanj 300 cm² in ni nujno homologirano. Dodatnih stranskih ogledal pa ni potrebno namestiti, če konstrukcija traktorskega priključka tega ne omogoča (npr. traktorski priključek za prenos bal).

Posebna opozorilna svetilka, ki oddaja svetlobo rumene barve

Posebna opozorilna svetilka je namenjena opozarjanju drugih udeležencev v prometu na določeno nevarnost oziroma na vozila s prednostjo. Svetilka je lahko rotacijska ali pa bliskovka, odvisno od namena pa oddaja svetlobo rumene barve. Uporablja se na vozilih za vzdrževanje cest, komunalnih vozilih, delovnih strojih itn., ki na cesti opravljajo tako delo ali prevoz, ali pa so takih mer in oblik, da morajo nase opozoriti druge udeležence v prometu bolj,

kot je to potrebno ob običajni vožnji, pa tudi v številnih drugih primerih, ki jih predvidevajo predpisi. Posebna opozorilna svetilka se uporablja tudi pri traktorjih s traktorskimi priključki, ki presegajo širino traktorja. Prav tako se uporablja tudi na traktorjih z nošenimi traktorskimi priključki, ki z zadnjim robom segajo nazaj nad 1,5 m od zadnjega roba traktorja. V tem primeru se uporablja tudi dodatna opozorilna svetilka, nameščena na zadnjem delu priključka. Posebna opozorilna svetilka, ki oddaja svetlobo rumene barve, se sme uporabljati samo v primerih, ki jih predvidevajo predpisi.

9.8 Prevoz oseb

V vsakem vozilu se sme poleg voznika voziti druga oseba le, če je v ta namen vgrajen sedež za prevoz oseb, ki je vpisan v prometnem potrdilu. To velja tudi za traktorje in delovne stroje. Vožnja otrok mlajših od 1,5 leta na traktorjih in delovnih strojih je prepovedana. Nad to starostjo pa je dovoljena, če je v vozilu vgrajen zadrževalni sistem primeren otrokovi višini (otroški sedež). Tak sedež je obvezen do otrokove višine 140 cm.

Na traktorskem priključku, na priključku delovnega stroja ali motokultivatorja ni dovoljeno prevažati oseb. Na priklopnem vozilu, ki ga vleče traktor, se sme v prostoru za tovor voziti največ pet oseb, ki so potrebne za nalaganje oziroma razlaganje tovora. Osebe v tovornem prostoru priklopnika ne smejo stati, sedeti na stranicah ali na nestabilnem – nepritrjenem tovoru. Na sedežu poleg voznika ali v tovornem prostoru priklopnega vozila ni dovoljeno voziti osebe, ki je očitno pod vplivom alkohola, mamil ali zdravil.

10 Uporabljeni viri

Portal gov.si

<https://www.gov.si/podrocja/zaposlovanje-delo-in-upokojitev/varnost-in-zdravje-pri-delu/>

Revija Kmetovalec

Predstavitve o varnosti in zdravju pri delu Javne službe kmetijskega svetovanja

DVD Za večjo varnost pri delu na kmetiji (ZZZS, KGZS – Zavod GO, GIS)

Spletna stran strojnih krožkov

<https://www.s-k.si/>

Svetovalni center za preprečevanje nezgod v kmetijstvu (BUL)

<https://www.bul.ch/>

Socialna zavarovalnica za kmetijstvo, gozdarstvo in vrtnarstvo

<https://www.svlfg.de/>